

NAROD HITRE HRANE

NIL BASKAR

Linklaterjeva dramatizacija istoimenske *non-fiction* uspešnice raziskovalnega novinarja Erica Schlosserja trpi za pomanjkljivostmi sleherne tovrstne agitatorske dramatizacije – besedilo se utegne brati kot pamflet, v katerem junaki nastopajo v docela tipiziranih socialnih in etničnih vlogah (birokrat, cinični strokovnjak, naivni imigranti, dobičkarji brez načel, impotentni liberalci, čudaški »staroselci«, uporniški najstniki), razmerja izkoriščanja in potrošnje pa se reproducirajo v predvidljivih vzorcih (mehiški dečki, ki prestopijo mejo, od svojega tihotapskega »strica« najprej prejmejo paket hitre hrane, medtem pa se najstniški par imigrantov s prvo plačo odpravi na fast-food večerjo) ... Kljub predvidljivim rezultatom, ki jih prinaša predloga, je Linklaterjev film – morda njegov doslej politično najbolj ekspliciten – spodletel na nadvse zadovoljiv način. *Narod hitre prehrane* (Fast Food Nation, 2006) je film, ki se v resnici preveč trudi, a pri tem ni pokroviteljski, dvoičen ali pretirano sofisticiran, temveč le presenetljivo ponižen in skorajda resnično iskren. Spodletele intence, zlasti v primerih, ko želi avtor ustvariti določeno zeitgeistovsko ansambelsko panoramo, v kateri se prepletajo razredi, kulture, rase in identitete, seveda utegnejo, v najboljšem primeru, zgolj pompozno dolgočasiti (npr. *Magnolija* [P. T. Anderson, 1999]), v najslabšem pa pošteno iritirati (*Trk* [Crash, P. Haggis, 2004]). Linklater se uspe izogniti obojemu, pri čemer blesti kot mojster drobnih žanrskih manierizmov, s katerimi intonira posamezne epizode in tako dokaj uspešno vzdržuje dramaturško dinamiko. Da pa bi dosegel nadpovprečen rezultat, bi se moral Linklater, denimo, odpraviti po stopinjah Saylesove *Samotne Zvezde* (Lone Star, 1996), kjer se ekonomske in družbene determinante organično zlivajo z individualnimi zgodbami in zgodovinami

protagonistov, ali pa pokukati k svojemu tekšaškemu *buddyju* Clarku Walkerju, ki je v *Levellandu* povedal vse, kar se da povedati o inertni zjebanosti ameriških mestec.

Resnično linklaterjevska komponenta, ki preži nekje pod površino Codyja, pa je seveda njegova obsesija z liminalnimi stanji protagonistov, z mentalnimi transformacijami, stanji vmesnosti, dvojnosti in izstopanj, ki jih sicer najboljše ilustrirata obe njegovi »hibridni« deli, *Waking Life* (2001) in *Scanner Darkly* (2006) – slednji je sicer verodostojen prevod istoimenske novele Phillipa K. Dicka, avtorja, ki je okoli pojma preseganja in telesnega zgradil tako rekoč ves svoj opus –, obe že sami po sebi nekje vmes med filmom in animacijo, v neraziskanem in nekako pošastnem prostoru, kjer se podobe izmikajo svojim realnim referentom, da bi se za kakšen trenutek razrasle v abstraktno ponazoritev bežeče misli, temačne slutnje ali paranoičnega oblaka, ki zasleduje junaka. V *Narodu hitre prehrane* je Linklater svojo liminalno agendo skoncentriral okoli sekvenc srhljive, distopične predelovalnice mesa, v kateri se delavci razčlovečijo in postanejo le še eno kolesce v veliki korporativistični mašini, ki iz podzemlja upravlja z Ameriko. Drugo liminalno mesto, s katerim se film konstantno ukvarja, pa so seveda dejanske meje: lastninske, mentalne, kulturne, zlasti pa tista, prek katere konstantno kapljajo ubožani mehiški migranti, ki v Ameriki vselej obstajajo nekako na pol, kot nočne živali, ki se morajo podnevi skrivati, ponoči pa oskrbeti svoje družine. Tisti, ki se ne uklonijo rasistični politiki in sodelovanju v industrijskem genocidu, končajo na tekočem traku še sami: prvi gre imigrant, ki se boji podgan, za njim pa še Raul (W. Valderrama) – zaradi poškodbe, ki ga spravi iz nočne izmene, se mora kasneje ponižujoče prostituirati še njegovo dekle (Catali-

na S. Moreno), ki je dotlej utelešalo preproste kreposti kmečkega dekleta ...

Linklaterjeva peklena mašina je seveda v resnici predvsem prisposodba fordistične Amerike (z malo domišljije pač tudi katerekoli druge dežele), ki ni nikoli zares izginila, temveč se je le izmaknila očem in pod površino odvedla celoten delavsko-imigrantski razred. Tega je treba skrivaj ves čas uvažati, da bo nadomestil prejšnjega, ki je medtem napredoval v *ersatz* srednji razred in se le še baše s hitro hrano ter pred televizijo čaka na zakol. Ko se Don (G. Kinnear) – dobrohotni kravatar, ki mu *ni vseeno* za dobrobit potrošnika (predvsem pa ne prenese misli, da je z burgerjem nekoč mogoče požrl kravje govno) – odpravi na vodeni ogled obrata, lahko zadovoljno povzame svoje vtise o tem, kako imajo tam le še stroje, da je vse neoporečno, klinično čisto in pod nadzorom, da so, skratka, ljudje – še več: človeški faktor – dokončno eliminirani iz proizvodnega procesa. Ker pa ga še vedno glodajo dvomi, se mora naposled soočiti z diaboličnim in kanibalskim advokatom mesne industrije (B. Willis), ki ga skuša prepričati, da je čisto normalno kdaj požreti nekaj sranja: jasno, drek je le hrbtna plat uspeha in ameriških sanj – *gnoj je zlato in zlato je gnoj!*

Skratka: v Codyju, Colorado, je Linklater razgrnil obrise prepričljive distopične more, a za dodano vrednost bi moral na spisek obveznega čtiva dodati vsaj še Franjujevo ur-klavniško *Kri Zveri* (Le Sang des bêtes, 1949). Kljub vsem pomanjkljivostim pa je verjetno pomembno, da *Narod hitre prehrane* dospe do prav takšnih mestec – tam bo daleč naokoli najbolj subverziven film, ki ga bo v svojem dolgočasnem življenju videl tisti mulc iz Mickey'sa, ki pljuva po hamburgerjih.